

O „ISTORIE” A SATULUI ROMÂNESC ÎNTRE TRECUT ȘI PREZENT

Un articol scris cu ocazia anului omagial 2019 al satului românesc

În discursul său de recepție la Academia Română, din 5 iunie 1937, intitulat *Elogiul satului românesc*, poetul și filosoful român Lucian Blaga dezvoltă metafora sa poetică „veșnicia s-a născut la sat” și argumenta că satul românesc este „singura prezență vie încă, deși nemuritoare, nemuritoare deși așa de terestră, este unanimul nostru înaintaș fără nume”¹. Pe lângă percepția atemporală a istoriei de către țaran, pe care o subliniază Lucian Blaga, expresia „*veșnicia s-a născut la sat*” poate semnifica și faptul că la sat, mai mult decât la oraș, pot fi mai ușor percepute și apreciate prezența Creatorului în natură, valoarea naturii înconjurătoare ca dar al lui Dumnezeu care trebuie cultivat în relație de recunoștință față de Dăruitor, precum și legătura indisolubilă dintre cult și cultură, având ca bază agricultura. La sat, cultivarea pământului este adesea însoțită de acte cultice, precum binecuvântarea holdelor, a semănatului, a fântânii, a primelor roade ale pământului, iar în unele regiuni, Troițele străjuiesc fântânile, colinele sau drumurile din mediul rural. Toate slujbele de binecuvântare a cultivării pământului evidențiază legătura între rugăciune și acțiune, încât omul credincios și harnic se conduce după principiul: „totdeauna lucrul tău să-l începi cu Dumnezeu!”. După cum observă părintele Dumitru Stăniloae, țaranul român vede prezența harică și ocrotirea milostivă a lui Dumnezeu în toate cele prezente în jurul său: „Vede pe Dumnezeu în taina naturii. Un peisaj frumos al naturii e pentru el un adevărat rai. El spune în Miorița: «Pe-un picior de plai, /Pe-o gură de rai». [...] El simte atât de aproape de om pe Dumnezeu, pe Maica Domnului, încât folosește pentru ei diminutive: (de familiaritate – n.n.) «Dumnezeu drăguțuâ», «Măicuța Domnului».”² Metafora „*veșnicia s-a născut la sat*” semnifică și percepția relației dintre timpul acțiunii și timpul rodirii. Poți să organizezi totul foarte bine din punct de vedere tehnic sau practic, dar dacă ploaia nu vine la timp sau vine cu grindină mare, cultura agricolă poate fi compromisă! Pentru agricultor, între sămânța semănată și recolta scontată este o legătură spirituală trăită existențial în rugăciune, răbdare și speranță. Este vorba de un timp al așteptării, al binecuvântării și al rodirii pe care țaranul îl înțelege altfel decât muncitorul sau inginerul care apasă pe buton în fabrică și obține imediat rezultatul dorit sau programat. La sat,

¹ Lucian Blaga, *Elogiul satului românesc*, discurs de recepție la *Academia Română*, susținut în data de 5 iunie 1937, publicat în volumul *Izvoade – eseuri, conferințe, articole*, Ed. Minerva, București, 1972, p. 2.

² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Opere complete*, vol. IX: *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, Ed. BASILICA, București, 2018, pp. 164-165.

viața este înțeleasă și ca „timp binecuvântat pentru a sfinți locul în care trăim”. Iar dacă sfințim locul în care trăim pe pământ, putem spera să primim și un loc în ceruri, „un colțisor în rai” – cum spunea părintele Paisie Olaru de la Mănăstirea Sihăstria de Neamț. De asemenea, satul are un cult al pomenirii morților și al legăturii dintre generații mult mai profund decât orașul. Creațiile populare perene din lumea satului sintetizează filosofia profundă a înțelegerii sensului sfânt al vieții și al morții. Din experiența Liturghiei euharistice, a vieții ascetice și a dăruirii jertfelnice s-a format spiritualitatea poporului român, ca fiind un popor care a interiorizat și asumat jertfa Crucii și lumina Învierii lui Hristos în viața lui. De-a lungul secolelor, satul nostru românesc a teaurizat o mulțime de valori spirituale, morale și culturale care trebuie aduse din nou în actualitate, fără a cădea însă într-o nostalgie a repetiției trecutului. Din nefericire, în zilele noastre se constată o criză a satului românesc atât din punct de vedere practic, cât și spiritual. Astăzi, satul românesc este oarecum răstignit între idealizare nostalgică și abandonare practică, între identitate tradițională și supraviețuire precară. Deși adevărații țărani muncesc din zori și până în noapte, în multe sate din România se practică o agricultură de subzistență, adică de supraviețuire, iar unele sate sunt depopulate și chiar abandonate, încât dispar încet de pe harta României. Vitregiile îndurate în ultimul secol de țăranul român au avut efecte devastatoare la nivelul identității și mentalității sale, lovind adânc în normalitatea sau în firescul vieții sale tradiționale și generând în mediul rural transformări negative de ordin spiritual, cultural și demografic. Criza actuală a satului românesc este amplificată de tensiunea încă existentă între potențialul de dezvoltare și neputința de afirmare. Țară cu pământ bogat, dar cu țărani săraci! Mult teren agricol, dar fărâmițat, multe speranțe, dar puține mijloace de a-l lucra eficient și de a valorifica deplin recolta obținută. Dorința crescândă de a avea sau de a realiza ceva rentabil, dar și dificultatea de a ajunge la acel deziderat ! În ultimii ani, țăranul român trăiește suferința deznădăjdirii și a înstrăinării sale prin emigrație în străinătate, lucrând mai mult pentru dezvoltarea altor țări, decât pentru propria sa patrie de origine. Potrivit datelor oficiale publicate de Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale și de Institutul Național de Statistică, România are o suprafață totală de 238 mii km² și o populație rezidentă de 19,5 milioane de locuitori³, ceea ce înseamnă 3,9% din populația totală a Uniunii Europene. Zonele rurale din România acoperă 87,1% din teritoriul țării și aproximativ 45,7% din populația țării locuiește în mediul rural, adică puțin peste 8,5 milioane de persoane. 30% din populația țării e angajată în agricultură⁴. Cifrele amintite sunt dovada concretă a faptului că potențialul rural al României este unul foarte ridicat, dar puțin exploatat. În ultimii ani s-au înregistrat progrese

³ Conform *Comunicatului de presă* al INS nr. 215/29 august 2018: http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/poprez_ian2018r.pdf.

⁴ A se vedea web site-ul *Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale*: <http://www.madr.ro>.

semnificative în agricultura românească, îndeosebi privind producția de grâu și de porumb, progrese în zootehnie și în alte domenii. Totuși, exportul de produse alimentare finite este foarte mic în comparație cu importul.

DE CE ESTE PREOCUPATĂ PERMANENT BISERICA DE SATUL ROMÂNESC?

În contextul provocărilor contemporane, Biserica Ortodoxă Română militează cu responsabilitate pentru dezvoltarea rurală, deoarece majoritatea populației sărace din mediul rural aparține Bisericii noastre, iar preoții noștri de la sate se confruntă cu multe probleme de ordin social și pastoral. Sărăcia multor săteni, șomajul, dezvoltarea rurală insuficientă și emigrația spre țări mai dezvoltate au creat ocriză majoră a satului românesc, care se zbate între tradiție culturală și supraviețuire materială, cu speranțe firave pentru viitorul apropiat, dacă nu se realizează proiecte majore în acest domeniu. Se constată tot mai mult că în satul în care nu este biserică, nu este preot, nu este casă parohială, sau preotul nu locuiește în sat, ci la oraș și face naveta la sat, există mai multe cazuri de alcoolism, mai multă singurătate, mai puțină solidaritate între oameni, mai puțină comuniune și mai puțină bucurie. În schimb, acolo unde biserica este deschisă în fiecare duminică și în zi de sărbătoare, unde preotul aduce speranță, organizând programe de întraajutorare frățească și mobilizând oamenii credincioși să-i ajute pe cei mai săraci, situația spirituală și socială a parohiei este diferită. Deci, actul religios nu are numai o consecință cultică sau spirituală, ci el influențează și viața socială, aduce un spor de calitate vieții într-o anumită comunitate. Acolo unde există cooperare strânsă între preot, primar, învățător și medic, între toți factorii de răspundere, se creează speranță mai multă și comuniune spirituală mai intensă. Totuși nu putem cere credincioșilor noștri să contribuie foarte mult la dezvoltarea activității social-pastorale a Bisericii în comunitatea rurală dacă ei sunt foarte săraci. În același timp, nu trebuie doar să așteptăm ajutorul statului român, ci trebuie să încurajăm și să prețuim agricultorii harnici și darnici din comunitatea noastră românească. Suntem interesați ca satul românesc să fie un sat în care viața să fie o binecuvântare, nu o înstrăinare a oamenilor de propriul pământ și de propria identitate. Aceasta înseamnă că putem să învățăm și din experiența altora, dar și să valorificăm din trecutul satului românesc unele virtuți spirituale, morale și practice, cum sunt: credința, cinstea, hărnicia, darnicia, simțul proprietății și al inițiativei, solidaritatea și comuniunea în comunitatea rurală și între comunitățile rurale. Pe de altă parte, lacom de câștig sau profit imediat și nelimitat, omul individualist din epoca modernă și postmodernă, secularizat, exploatează în mod excesiv și

nerațional pământul, fără să-i protejeze sănătatea sa naturală. Astfel omul secularizat care a pierdut simțul spiritual al relației sale cu pământul, nu mai sfințește pământul, ci îl otrăvește, îl degradează și-l îmbolnăvește. Ca atare, criza ecologică sau criza mediului înconjurător este și o criză spirituală, o consecință a crizei universului interior al omului secularizat.⁵ Agricultură nu trebuie redusă la o industrie agrară, la o lăcomie pătimasă după profit material cu orice preț, ci trebuie avută în vedere și bogăția spirituală a relației om-natură și a oamenilor între ei și între generații succesive. Cu alte cuvinte, nu contează doar cantitatea materială obținută imediat, ci și calitatea relațiilor oamenilor cu natura și întreolaltă. Economicul nu mai trebuie separat de etica socială și de responsabilitatea ecologică. Practic, pentru prezent și viitor, trebuie promovate atât dezvoltarea asociațiilor agricole pentru producție mare (hrana întregii populații a țării și export), cât și fermele de familie în care se cultivă în mod deosebit relația familie-pământ și relațiile interumane. La nivelul acestor ferme de familie, cultura tradițională și relațiile interumane se păstrează mai puternic decât la nivelul fermelor de tip industrial. Noi considerăm că ambele forme pot coexista în mod complementar. Valorile etico-sociale permanente privind generația prezentă și generațiile viitoare însă trebuie cultivate în ambele forme de agricultură. Natura trebuie mereu cultivată cu responsabilitate, ca fiind dar al lui Dumnezeu pentru noi și pentru generațiile viitoare. Între creație și Creator, între dar și Dăruitor există o legătură de viață, pe care Sfânta Scriptură o descrie ca fiind: „legământul veșnic dintre Mine (Dumnezeu) și pământ și tot sufletul viu din tot trupul ce este pământ” (Facerea 9, 16). Agricultorul adevărat este harnic și darnic; bucuros de a înmulți darurile și bucuria de a face pământul roditor. Dăruim semenilor noștri ceea ce am primit de la Dumnezeu ca dar, la care am adăugat munca și priceperea noastră. Astfel realizăm o bogată comuniune de iubire divino-umană, unind, în agricultură, Creatorul și creatura, cultul și cultura, știința practică și spiritualitatea profundă. Așadar, viața înseamnă mai mult decât consum, deoarece nu trăim numai biologic, ci și spiritual. Viața înseamnă mai ales comuniune de gândire și de acțiune între contemporani, dar și între generațiile trecute și cele viitoare. Satul românesc, păstrător fidel al tradiției bisericești și al culturii naționale, a fost de-a lungul timpului spațiul în care s-au dezvoltat și s-au desăvârșit valorile spirituale, culturale și morale ale neamului. Parohiile ortodoxe românești au reprezentat atât la sat, cât și la oraș, alături de Școală și de Familie, principalii factori de coeziune și unitate românească.

Prof. NICOLAE M.V. ARTEM

Liceul de Arte „George Georgescu” Tulcea

⁵ Pierre Rabhi, *Manifest pentru o nouă relație a omului cu pământul*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 5.